

Ο πιστός χριστιανός στην αντιδικία

Πάνου Νικολόπουλου

Για τον χριστιανό που αγωνίζεται να ζει μια ζωή σύμφωνη με το θέλημα του Θεού δημιουργείται τόσο στον ίδιο, όσο και στον περίγυρό του κάποια προσδοκία ότι η ψυχή του καταυγάζεται από την αγάπη και συνεπακόλουθα είναι σε θέση να αντιμετωπίζει τα προβλήματα της καθημερινότητας, τις συναλλαγές του και τις σχέσεις του με τους ανθρώπους σε πνευματική βάση. Τούτο σημαίνει ότι σε πνεύμα καταλλαγής επιδιώκει να διευθετεί τις όποιες διαφορές του συμβιβαστικά και να μην εξωθεί τα πράγματα στα άκρα, έστω κι αν φαίνεται ότι αδικείται ή ζημιώνεται σε κάποιο βαθμό.

Η πραγματικότητα εντούτοις δεν είναι τόσο ιδανική. Οι προκλήσεις κι οι πειρασμοί δεν έχουν σταματημό. Η συνάντηση με τον άλλο συχνά αποδεικνύεται οδυνηρή. Ο υπαίτιος του τροχαίου ατυχήματος δεν αναγνωρίζει την ευθύνη του. Ο γείτονας επιμένει να καταπατά την ιδιοκτησία του διπλανού. Ο κακοπληρωτής οφειλέτης επινοεί χίλιες δικαιολογίες για να καθυστερεί την τακτοποίηση των υποχρεώσεών του. Ο δύστροπος ενοικιαστής προκαλεί φθορές στο ακίνητο που χρησιμοποιεί και αφήνει απλήρωτους λογαριασμούς. Ο επιτήδειος συγκληρονόμος επιχειρεί να καρπωθεί μεγαλύτερο μερίδιο της κληρονομίας από αυτό που του αναλογεί. Ο εγωϊστής σύζυγος αρνείται πεισματικά να συμπράξει σε μία συνεννόηση έστω για τη διευθέτηση των εκκρεμοτήτων της χωριστής διαβίωσης του ζευγαριού και επιμένει σε μία αντιδικία εξόντωσης του άλλου συζύγου και εξουθένωσης των παιδιών.

Όσο κι αν θα ήθελε λοιπόν ο πιστός χριστιανός να λύνει τις όποιες διαφορές του με τους άλλους φιλικά, είτε δεν του το επιτρέπει η συμπεριφορά των άλλων, είτε δεν είναι διατεθειμένος ο ίδιος να υποχωρήσει από τα συμφέροντα ή τις απόψεις του πέρα από κάποιο όριο. Έτσι αναγκαστικά καταφεύγει στη δικαιοσύνη για να βρει το δίκιο του, όπως πιστεύει. Η επίσκεψη στο δικηγορικό γραφείο είναι αναπόφευκτη. Στην απόφασή του αυτή δεν είναι πάντα σίγουρο ότι έχει συνεκτιμήσει όπως θα έπρεπε μία σοφή κουβέντα: «Στην απονομή δικαιοσύνης νικητής βγαίνει όποιος αποδείξει ότι είναι το θύμα. Ο μηνυτής πρέπει να αποδείξει ότι έχει υποστεί βλάβη από τον κατηγορούμενο. Ο

κατηγορούμενος πρέπει να αποδείξει ότι αδικώς κατηγορήθηκε. Μετά το τέλος της δίκης, θα πανηγυρίζει τη δικαίωσή του εκείνος που στη ζωή ήταν ο χαμένος» (Δ. Καραγιάννης, Η αδικία που πληγώνει, εκδ. Αρμός, σ. 10). Υποτίθεται ότι προηγουμένως ο πιστός που επιλέγει την αντιδικία έχει συμβουλευτεί τον πνευματικό του, ο οποίος, αφού διαπίστωσε ότι το πνευματικό παιδί του εξάντλησε κάθε δυνατότητα συνδιαλλαγής με τον «αντίδικό» του και επέδειξε πνεύμα ανοχής, συγγνώμης και υποχωρητικότητας, δεν έχει άλλη διέξοδο από την προσφυγή στην κρίση του δικαστή. Η υπόθεση αυτή όμως δεν ανταποκρίνεται συχνά στην πραγματικότητα. Συναντά κανείς συνειδητά πιστούς χριστιανούς, που διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους ότι για το καθετί κάνουν υπακοή στον «γέροντα», να καταφεύγουν στο δικηγορικό γραφείο για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, επειδή αρνήθηκαν να συγκατανεύσουν σε μία συμβιβαστική πρόταση της άλλης πλευράς, γιατί δεν τους ικανοποιούσε πλήρως ή έθιγε την αξιοπρέπειά ή το γόητρό τους, παρότι ο «γέροντας» συμβούλευε μετ' επιτάσεως να συμβιβαστούν έστω και με κάποιες απώλειες. Συμβαίνει ακόμη οι συγκεκριμένοι πιστοί να καταφεύγουν σε δικηγόρο, που υπέδειξε ο «γέροντας», για να τους βοηθήσει να καταλήξουν σε συμβιβασμό και σε κάθε περίπτωση να μην οξύνουν την αντιδικία. Παρότι όμως ο συγκεκριμένος δικηγόρος χειρίζεται την υπόθεση σύμφωνα με το πνεύμα του «γέροντα» και αποφεύγει την επέκταση και την όξυνση της αντιδικίας, ταυτόχρονα δε προσπαθεί να ασκήσει όση επιρροή διαθέτει για να λυθεί η αντιδικία συμβιβαστικά, εμφανίζεται το φαινόμενο ο πιστός εντολέας να εγκαταλείπει το συγκεκριμένο δικηγόρο, που σύστησε ο «γέροντας» και να αναζητά άλλον πιο «δυναμικό», που θα υπερασπισθεί αποτελεσματικότερα τα δικαιώματα και συμφέροντά του.

Συχνά οι δικαστικές υποθέσεις, στις οποίες εμπλέκονται οι πιστοί χριστιανοί, διαρκούν μακρό χρονικό διάστημα και καταλαμβάνουν σημαντική θέση στη σκέψη και τη ζωή τους. Ενώ στην πραγματικότητα απαιτείται μία σύντομη ενασχόληση κατά την ανάθεση της υπόθεσης στο δικηγόρο και την εκκίνηση της διαδικασίας και μία μεταγενέστερη ενασχόληση κατά το χρόνο της δίκης, που συνήθως απέχει μήνες ή και χρόνια, οι εμπλεκόμενοι στην αντιδικία, πιστοί και μη, κατακλύζονται απ' το γεγονός αυτό, το οποίο σιγά-σιγά καταλαμβάνει σημαντικό χώρο στη σκέψη και τις συζητήσεις τους με τρίτους, τους ωθεί να αναζητούν συνεχώς νέα στοιχεία προς ενίσχυση της υπεράσπισης των συμφερόντων

τους, ενδεχομένως δε παραμερίζει τη ζωντάνια και το κέφι από την καθημερινότητά τους. Εξ αιτίας της πρόσληψης της αντιδικίας στη ζωή τους με αυτή την ένταση, γίνονται συχνά κουραστικοί στην οικογένεια και τον ευρύτερο περίγυρό τους.

Αν ο δικηγόρος θελήσει να είναι έντιμος και ενημερώσει τον πιστό χριστιανό εντολέα του με κάθε ειλικρίνεια για το τι προβλέπει ο νόμος για την περίπτωση του και πως αντιμετωπίζουν αντίστοιχες περιπτώσεις τα δικαστήρια και από την ειλικρινή αυτή πληροφόρηση και τη λογική και έντιμη συμβουλευτική διαπιστώνει ο εντολέας ότι οι πιθανότητες να «κερδίσει» είναι περιορισμένες, δυσαρεστείται κι οι πρώτες σκέψεις του είναι ότι δεν διάλεξε μαχητικό δικηγόρο κι ίσως πρέπει να απευθυνθεί αλλού προτού «στραβώσει» η υπόθεση. Αν δεν έχει εμπιστοσύνη στο δικηγόρο που επέλεξε κι αρχίσει να τον τρώσει το σαράκι ότι είναι πολύ αδικημένος και δεν είναι δυνατό να μην μπορεί να βρει το δίκιο του, αναζητά εναγωνίως ν' ακούσει τις γνώμες κι άλλων δικηγόρων και ρωτά δεξιά κι' αριστερά στον περίγυρό του ποια είναι τα «ονόματα» και ποιοι έχουν εμπειρία και «διασυνδέσεις». Μέσα σ' αυτή την περιπλάνηση οπωσδήποτε θα βρεθεί κάποιος δικηγόρος, ο οποίος, αντιλαμβανόμενος την ψυχολογική ανάγκη του ενδιαφερομένου ν' ακούσει αυτά που επιθυμεί και να νιώσει ότι υπάρχουν σοβαρές πιθανότητες να κερδίσει, δεν θα διστάσει να του προσφέρει αυτή την ψευδαίσθηση κι ο πιστός εντολέας θα σπεύσει να την ενστερνισθεί και πρόθυμα θα την καλοπληρώσει. Όταν τελικά η υπόθεση θα «χαθεί», εύκολα η ευθύνη θα αποδοθεί στον «άσχετο» δικαστή, που ενδεχομένως δεν είναι και αδιάφθορος.

Ένας άλλος συνηθισμένος πειρασμός του πιστού διαδίκου συνδέεται με την ανάγκη να αποδείξει το δίκιο του. Μπορεί να έχει αντικειμενικά δίκιο, η αλήθεια να είναι με το μέρος του, ο νόμος να τον ευνοεί, δεν υπάρχει όμως μάρτυρας που να γνωρίζει πραγματικά αυτή την αλήθεια και να μπορεί να καταθέσει στο δικαστήριο τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης. Ο πιστός τότε βρίσκεται μπροστά στο δίλημμα ή να αφήσει να χαθεί η υπόθεση ή να δεχθεί να καταθέσει ως μάρτυρας κάποιος συγγενής ή φίλος, που προσφέρεται να βοηθήσει και όσα μεν θα πει θα είναι η αλήθεια, αλλά ο ίδιος δεν τα έζησε και δεν τα γνωρίζει από δική του αντίληψη. Το διακύβευμα μπορεί να προσλάβει πολύ σοβαρές διαστάσεις είτε οικονομικές για το μέλλον όλης της οικογένειάς του, είτε

προσωπικές και συναισθηματικές για τη διαμόρφωση των οικογενειακών σχέσεων, ή ακόμη και για την ευρύτερη κοινωνία αν πρόκειται εξ αιτίας της έλλειψης πραγματικού μάρτυρα να μείνει ατιμώρητο κάποιο πρόσωπο επικίνδυνο να προβεί και σε άλλες παραβατικές συμπεριφορές. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο πιστός θα καταφύγει στις συμβουλές του πνευματικού του, ο οποίος αναλογιζόμενος όλες τις παραμέτρους του προβλήματος και ύστερα από προσευχή μπορεί κατά περίπτωση να συγκατανεύσει σε μία μαρτυρία της αλήθειας από μη γνώστη μάρτυρα.

Όταν εκδοθεί η απόφαση και ο αντίδικος του πιστού δεν εκπληρώνει την υποχρέωσή του οικειοθελώς, ο πιστός που κέρδισε την υπόθεση αντιμετωπίζει την πρόκληση να κινήσει διαδικασίες αναγκαστικής εκτέλεσης, δηλαδή να κατάσχει χρήματα, να επιδιώξει πλειστηριασμό ακινήτου ή αυτοκινήτου, να αποβάλει τον αντίδικο από την κατοικία ή το κατάστημά του. Σε τέτοιες περιπτώσεις προκαλούνται διλλήματα. Αν τα χρήματα που θα κατασχεθούν είναι απολύτως αναγκαία για την οικογένεια που χρωστά στον πιστό, ενώ εκείνος δεν τα έχει και τόση ανάγκη, ή αν με τον πλειστηριασμό του σπιτιού ή του καταστήματος η οικογένεια του οφειλέτη θα μείνει άστεγη ή θα χάσει τη μοναδική πηγή εισοδήματός της, η συνείδηση του πιστού, που κέρδισε τη δίκη δοκιμάζεται. Να αδιαφορήσει για τις οδυνηρές συνέπειες που θα προκληθούν στην οικογένεια του αντιδίκου του προκειμένου να πάρει αυτό που δικαιούται ή να ξεχάσει τη ζημιά και το «δίκιο» του και να έχει ήσυχη τη συνείδησή του ότι δεν προκάλεσε θλίψη σε αδελφούς; Στα συνειδησιακά αυτά διλλήματα δεν υπάρχει γενική θεωρητική απάντηση, αλλά ο συγκεκριμένος πιστός θα διαχειριστεί την κάθε συγκεκριμένη πρόκληση ανάλογα με τις βιοτικές ανάγκες του και την πνευματική του πρόοδο.

Κατεξοχήν προκλητικό για την πίστη και το ήθος των πιστών εμφανίζεται το πεδίο των αντιδικιών στις οικογενειακές υποθέσεις. Διαζύγιο, επιμέλεια και επικοινωνία των παιδιών, διατροφή, περιουσιακές αξιώσεις, αλλά και η θέση ενός προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση ορισμένες φορές, ακόμη και κάποιες υιοθεσίες φανερώνουν την ψυχοπαθολογία των πρωταγωνιστών και την αμαρτωλότητά τους σε όλο τους το μεγαλείο. Λες και δεν αρκεί η αναστάτωση και η στενοχώρια που προκαλεί η αποτυχία ενός γάμου, θεωρείται σχεδόν αναγκαίο επακόλουθο το να επιδοθούν οι δύο πλευρές

σ' ένα αγώνα αλληλοεξόντωσης, χωρίς να φείδονται της χρησιμοποίησης των παιδιών ως μέσων εκδίκησης, αδιαφορώντας για τα επί πλέον τραύματα που προκαλούνται στις ψυχές τους. Πλάι στους αντιδίκους συζύγους/γονείς συγκροτούνται δύο αντίπαλα στρατόπεδα συγγενών, κουμπάρων και φίλων, που εμφορούνται συχνά από το ίδιο πάθος για την εξουθένωση της άλλης πλευράς. Εννοείται βέβαια ότι «το δικό μας παιδί» έχει όλα τα δίκια, ενώ ο άλλος/η άλλη βαρύνεται με όλο το φταίξιμο. Διαβάζοντας κανείς αυτές τις γραμμές σκέφτεται ότι τέτοιες συμπεριφορές αρμόζουν στους «άλλους», τους «κοσμικούς», τους «άθεους», ενώ οι πιστοί, μέλη οικογενειών που τους έλαχε μία οικογενειακή αποτυχία, αντιμετωπίζουν τέτοιες θλιβερές καταστάσεις όπως αρμόζει σε πνευματικούς ανθρώπους, με πνεύμα καταλλαγής, με σεβασμό στα πρόσωπα των αποτυχημένων συζύγων, με πρωταρχική έννοια για το αληθινό συμφέρον των παιδιών, αποδίδοντας ακριβοδίκαια στον καθένα το μερίδιο ευθύνης που του αναλογεί, άσχετα ποιος είναι ο «δικός» μας ή ο «άλλος» και τελικά καλώντας όλους σε μετάνοια. Ευτυχώς δεν λείπουν τέτοιες συμπεριφορές, δύσκολα όμως θα υποστήριζε όποιος ζει τα περιστατικά ότι αποτελούν τον κανόνα μεταξύ των πιστών.

Διαβάζοντας τις παραπάνω γραμμές θα σκεφτεί ίσως κάποιος ότι τελικά ο πιστός χριστιανός, όσες αδικίες κι αν αντιμετωπίζει στις συναλλαγές και τις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους, δεν επιτρέπεται να καταφεύγει στα κοσμικά δικαστήρια και να διεκδικεί το δικό του, αλλά θα επαφίεται μόνο στο Θεό και την προσευχή κι αν ευδοκήσουν τα πράγματα και φωτισθούν οι εκμεταλλευτές ή αντίδικοί του και αποκαταστήσουν την αδικία που του προκάλεσαν έχει καλώς, διαφορετικά θα υπομείνει καρτερικά τις συνέπειες προσδοκώντας την τελική δικαίωση στη Βασιλεία του Θεού. Δεν είναι όμως καθόλου έτσι τα πράγματα. Ο χριστιανός καλείται να αγαπά και τους εχθρούς του, να συγχωρεί «τους οφειλέταις αυτού», αλλά δεν καλείται να ζήσει τη ζωή του ως αντικείμενο εκμετάλλευσης, δεν καλείται δηλαδή να είναι «κοροΐδο». Μια τέτοια στάση άλλωστε ούτε τον αντίδικο ή εκμεταλλευτή του θα ωφελούσε, γιατί θα τον οδηγούσε σε εφησυχασμό ως προς τη δική του αμαρτωλή συμπεριφορά και θα του αποστερούσε κάθε κίνητρο για μετάνοια.

Ο άνθρωπος, ο κοσμικός νόμος και συνακόλουθα το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης είναι δερμάτινος χιτώνας, δηλαδή μία δυνατότητα που δόθηκε από τον Θεό στον άνθρωπο μετά την πτώση ακριβώς για να μπορέσει να διορθώσει την κατάσταση της αμαρτίας, μέσα στην οποία ζει και να βοηθηθεί στον πνευματικό αγώνα για τη σωτηρία (Π. Νέλλας, Ζώνον Θεούμενον, εκδ. ΕΠΟΠΤΕΙΑ 1979, σ. 75-76). Ο νόμος και τα δικαστήρια επομένως συμπληρώνουν ή αναπληρώνουν το ποιμαντικό έργο της Εκκλησίας, όταν μέσα απ' αυτό, ανεξαρτήτως της πνευματικότητας των ποιμένων, δεν παραμερίζεται ο εγωϊσμός και οι ανθρώπινες αδυναμίες και δεν κατορθώνεται η καταλλαγή και η ειρηνική διευθέτηση των προστριβών και αντιπαραθέσεων αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων. Ο νόμος είναι δερμάτινος χιτώνας ακριβώς επειδή χωρίς αυτόν, δηλαδή χωρίς τη θέσπιση κανόνων κοινωνικής συμπεριφοράς, θα επικρατούσε το συμφέρον του ισχυροτέρου και θα κυριαρχούσε η βία και η ανισότητα. Μέχρις ότου οι άνθρωποι και οι κοινότητες φθάσουν σε προχωρημένο πνευματικό επίπεδο αλληλοπεριχώρησης και αδελφικής αγάπης κατά το τριαδικό πρότυπο, η προσφυγή στην κοσμική δικαιοσύνη αποτελεί την έσχατη δυνατότητα για την αποφυγή μεγαλύτερης αμαρτίας. Και το κοσμικό δίκαιο άλλωστε ενσωματώνει ηθικές αρχές, που απορρέουν από τη χριστιανική διδασκαλία. Ο πιστός χριστιανός επομένως δεν καλείται από την Εκκλησία να αποφύγει την επίλυση των όποιων διαφορών του με τους συνανθρώπους του στα δικαστήρια, αλλά να καταφύγει σ' αυτά αφού εξαντλήσει κάθε άλλη δυνατότητα συμβιβαστικής διευθέτησής τους έστω και με κάποιο κόστος, αλλά και όταν καταφύγει να μην επιτρέψει στην ψυχή του να αναλωθεί στην αντιδικία, αλλά την κατάληξη της ίδιας της αντιδικίας, που θα τη βιώνει ως αναγκαίο κακό, να την αναθέσει στην κρίση και την πρόνοια του Θεού.